

«La mirada de vidre», d'Anna Moner

Per **Manel Pitarch**, Llibreria Ausiàs, Vila-real, dijous 2 de maig de 2019

Autor: Anna Moner

Títol: *La mirada de vidre*

Premi de Novel·la Ciutat d'Alzira 2018

Bromera, Alzira, 2019

Introducció

Presentem *La mirada de vidre* (Bromera), una obra que ja podem considerar de les més destacades del panorama novel·lístic en la nostra llengua, obra mereixedora del Premi de Novel·la Ciutat d'Alzira, 2018. L'autora, Anna Moner, és molt estimada a Vila-real, el seu poble (i dic poble i no ciutat quan em vull referir a la nostra gent, parafrasejant Joan Fuster, però en sentit invers). Anna és una amiga, implicada dia i nit en la cultura i en l'art (en les arts) i una persona amigable amb tothom que la reclama literàriament o personalment.

No em puc estedre en el seu currículum perquè ella mateixa no ho aprovaria, però no puc passar per alt que a la novel·la que presentem avui l'han precedida dos èxits més, com sabeu, "Les mans de la deixebra" (Premi Enric Valor de Novel·la, 2010) i "El retorn de l'hongarés" (Premi Alfons el Magnànim de Narrativa, 2014). També va exercir la primera representació institucional de l'Ambaixada de la Lectura, fa a penes any i mig, i pel que ens costa, ara mateix té llegint la seua novel·la als Messi, Piqué, Coutinho, Ter Stegen i companyia, des de la seua presència a la llotja del

Camp Nou, amb motiu de la Diada de Sant Jordi, dins de la iniciativa “Lletres al Camp”, promoguda pel F.C. Barcelona i amb la col·laboració de la Institució de les Lletres Catalanes.

Declaració responsable

A una obra de l'entitat de “La mirada de vidre”, el lector ha d'acudir ben predisposat prèviament a la permeabilitat literària, emotiva, artística. Per la qual cosa, heu de respondre a les reflexions següents:

esteu disposats a deixar-vos agafar de la mà per a endinsar-vos en el món novel·lístic d'Anna Moner, a risc d'acabar afectats/afectades pels seus efectes catàrtics?

esteu disposats a esmolar prèviament tots i cada un dels sentits per aconseguir interioritzar la descàrrega sensorial i emotiva de la potència calidoscòpica que il·lumina la narració?

esteu disposats a eixamplar prèviament l'amplitud de la mirada fins als 360° per a evitar la mínima fuga en la capacitat perceptiva de la subtileza que encomana la confluència dels extrems de la condició humana?

esteu disposats a extirpar prèviament qualsevol glàndula del prejudici pudorós, que impedisca percebre detalladament la fusió entre bellesa i vilesa, entre tendresa i violència, entre art i perversió?

Si accepteu les condicions exposades, la conseqüència d'arribar al final de “La mirada de vidre” serà una recompensa satisfactòria que vos transportarà cent anys enrere i vos despertarà de la catarsi per retornar a la vida quotidiana. I atenció, un retrobament, el d'aquest món, que només és diferent al de la ficció mentre no encadeneu circumstàncies que vos arrossegueu a una sort d'ubicació i herència social en la mateixa línia argumental que han viscut els personatges, una ficció que es nodreix de la més desgarrada realitat que es genera entre les ciutats i les persones. Per tant, si esteu preparats per a la immersió en la densa nebulosa, en la diversitat d'efluvis decadents i en l'exhuberència cromàtica de l'ambició artística, podeu passar.

Una vegada dins

Hi ha moltes peces de l'entramat textual que estan calculades amb gran virtuosisme, perquè encaixen en un quadre d'estil ben definit, una aposta atrevida i molt treballada des de la bastida de la documentació prèvia. Quan s'opta pel rigor en la construcció dels perfils dels personatges, dels ambients i dels detalls que tanquen el cercle de la subtileza narrativa sense deixar res a l'atzar, l'excel·lència acompanya el lector en cada línia. No solament podem seguir cada moviment, neguit i sobretot inquietud psicològica dels personatges, sinó que comptem sempre amb el prospecte literari dels elements objecte que incideixen en el devenir dels actors en escena, l'artefacte científic que no deixa dubte a l'observació hiperrealista de cada moment.

Els àmbits temàtics de la depravació no tenen una línia empírica única i, en aquest cas, estan ben coordinats per ballar damunt de l'agulla de l'autodestrucció, obrint clarament la porta al debat filosòfic: l'ambició en l'art, la raó de la consciència, la moralitat, l'ètica en la ciència, la marginalitat, la sensualitat malaltissa, la tortura psicològica, l'alienació...

La moral i l'alienació del món real

"No es nota el cos, les idees van fonent-se en una boira confusa, tota percepció exterior s'esfuma, sols existeix el tumultuós i delirant món interior..."

Queralt, el protagonista masculí adicte a la morfina, un fotògraf de professió que malviu i ens col·loca l'objectiu de la càmera als ulls dels lectors, malgrat deixar-nos ben ferma la convicció que és un cas perdut com a persona per la seua "bulímia morfínica" (expressió literal de la veu narrativa), és, en canvi, la contraposició a la resta de personatges, en la mesura en què desitgem agafar-nos a algun ressort d'honradesa moral, el referent principal on els éssers immorals que poblen la fauna nauseabunda de *La mirada de vidre* intenten purgar la pròpia infàmia moral que els ha corromput l'ànima, sedegosos de la pòcima del perdó. No tenen cap escrúpol a l'hora de construir els seus altars sobre les roques de la depravació, l'opressió i l'estafa, però els molesta veure's la cara del despreci reflexada en el mirall que representa l'esguard de Queralt. De manera que la paradoxa que alimenta un reflexió vital no passa de puntetes per la consideració que el personatge amb una major alienació voluntària de la realitat resulta ser el més sensible i contariat davant dels abusos degradants d'aquells que aparentment mostren major lucidesa, serenor o posició social.

Un món de supersticions i sortilegis religiosos també. El mateix protagonista viu del fetitxisme, pretén contrarestar el destí que determina el Dimoni de les cartes del Tarot: "esclavitud, sentiment

d'asfíxia i possibilitat de fugir", que intenta contrarestar amb els seus tres amulets: la fotografia de la Valquíria, les cartes del Tarot i la cinta vermella que ella portava all cabell. Alimenta la idea que l'essència de la dona a qui ama roman en els tres objectes.

En una altra línia, el doctor Robert Isaac i el seu ajudant Gualbert, encarnen la dimensió mesquina de l'ésser humà, una actitud impossible d'acceptar sense perbocar incomprensió i necessitat de denúncia. Aconsegueixen despertar l'odi, fins que arribarà un moment en què un determinat tipus de justícia venjarà el seu comportament amb les víctimes. La ganyota de la cara de Gualbert, per exemple, és el major càstic que l'argument pot reservar al personatge, per la significació que comporta l'antítesi a l'ideal de bellesa en un rostre, una pena màxima en aquest context de justícia estètica, la llei que mou els fils de l'infortuni dels personatges que es relacionen amb el Sanatori de Sant Gervasi.

I sense arribar al grau de crueltat dels referits, però també en la dimensió de l'engany, el joc brut i la cobdícia, situem Mme Babinski, la mèdium (o presumpta mèdium) que convoca tots els morts que calga si amb diners sant Pere canta. El mateix pseudònim amb què s'autoanomena la bruixota juga amb l'efecte grotesc i caricaturitzant d'una dona que viu de l'engany; el pretés glamour del tractament afrancesat, "Mme", no té res a veure amb la grolleria del personatge en la manera de viure, ni amb la condició social, ni amb l'actuació moral. I encara els segueixen una sèrie de personatges perfectament caracteritzats que tenen únicament dues opcions en la composició argumentativa de l'autora, o bé situar-se com a opressors o bé com a oprimits, o botxins o víctimes. La supervivència únicament la podrà garantir una evolució de la personalitat, l'astúcia i el motor de la venjança, etapes biogràfiques de la protagonista femenina, la Valquíria, un lepidòpter de gran bellesa que és capaç de volar de nou a pesar d'estar clavada per les ales amb una agulla.

Escenaris, escenes i llocs reals

Només pot qualificar-se de genial l'apartat de les descripcions. Veieu, si no, la caracterització del burdell La Malícia (pàg. 159), seguint la fotografia de la Barcelona d'inicis des segle XX, la Barcelona del tramvia amb què recorre el trajecete Queralt, en un dels pocs trams en què el personatge veu la llum natural del carrer, amb una riquesa descriptiva que costaria referir millor amb altres dispositius que excediren la paraula escrita. Un aparador mòbil dels arquetips i classes

socials, la configuració urbana dels bulevards i places, el paisatge costumista de la vida comercial, des del Passeig de Gràcia i el Passeig de Colom, la del Paral·lel... (pàg. 127 i pàg. 129), amb enumeracions de categories gramaticals plurals que potencien hàbilment la sensació d'intensitat en el ritme urbà d'una Barcelona en pujança i sobretot l'efecte de deshumanització que propicien les grans ciutats,afecció que cala en els personatges, la vida dels quals acaba per mutar-los la morfologia i convertir-los simbòlicament en animals, (una altra estratègia de la narració, l'animalització recurrent), per desprovehir-los de la naturalesa humana i distanciar-los dels comportaments més racionals. La Valquíria és una papallona esclavitzada en la caixa entomològica, la pacient del sanatori que és la “dona ocell”, el parrupeig constant dels coloms que torutren el cervell, les internes que reclamen la dosi i “criden com a bèsties”, o Gualbert, quan llepa ell bescoll de la Valquíria: “em mirava amb aquells ulls de rata de claveguera” (un mamífer de reputació ben explícita); fins i tot els animals arriben a ser animalitzats: prop del prostíbul rondava “*un gos minúscul i ridícul amb orelles de rata penada...*” i podríem proseguir.

La posada en escena de les operacions horrorífiques de Sant Gervasi ens remet inconscientment a obres de la literatura i el cinema; el dels ambients mòrbids amb personatges degenerats, com ara *El cadàver d'Anna Fritz*(Héctor Hernández), *La pell freda* (Albert Sánchez Piñol) o els abusos clínics de *Shutter Island*, d'Scorsese. I és el cinema qui ens pot servir per advertir que en alguna ocasió dels passatges, entre les línies més reflexives o “teoritzants”, trobem l'autora quan guaita per pantalla (com feia divertidament Hitxcoc), mitjançant algunes declaracions del doctor, sempre que les considerem objectivades fora de la història argumental.

Referències cultes

La passió per la cultura artística feta evident en l'argument i al mateix temps la notorietat reivindicativa d'Anna Moner per la necessitat de l'Art en la vida, de la literatura, la música, la ciència, li atorga a la novel·la un caràcter enciclopèdic ben marinat: Wagner, Shaespeare, Da Vinci, Caravaggio, etc., passant també per la cultura popular, a través de la cançó “Caterina de Lió”, que han interpretat darrerament, per exemple, el grup Urbàlia Rurana (àlbum *Sarau mediterrani*) i la cantant Lídia Pujol (*Els amants de Lilith*), en aquesta oportunitat per rematar la temàtica del maltractament del mascle sobe la dona.

Tesi

El relat és també una exposició constant de les tesis sobre la sublimació de l'art i els seus camins. Moner utilitza el personatge del metge per verbalitzar-les d'una manera que generen el debat intern del lector, si més no a través d'aquella màxima que la perversió mai està en l'origen i el destí del material artístic, sinó en la degeneració, immoralitat, perversió... de qui en determina el mètode. Al cap i a la fi, la identificació de la bellesa amb la veritat se situa (prèvia declaració textual en la novel·la) en el terreny de la lluita de superació del racionalisme que va apuntar Kant, o si ho preferiu cronològicament més recent, en la premissa de necessitat que li atribuí Bertrand Russell, segons el qual "necessitem la «veritat» molt més que el «coneixement» perquè les fronteres del coneixement són incertes". Podríem afegir que el coneixement és fonamental per arribar a l'art, però l'art va més enllà del coneixement.

Conclusió

Només amb un coneixement tan gran de la bellesa artística es pot arribar a un tractament tan perfeccionista de l'estètica decadent. La creació literària d'Anna Moner explora una galeria subterrània de monstres, no fantàstics ni mitològics, monstres del nostre món, del gènere humà. Uns humans deshumanitzats per la vida degenerada que han portat, amb permís de la condemna determinista de les cartes del Tarot, a través de les quals una Olarieta erigida en messies de la fortuna, és a dir, de la mala fortuna, transporta els missatges macabres de la doctrina d'un deu que és Dimoni i que de manera despiedada descarrega la seua maldat sobre el teixit més feble de la societat terrenal i els deixa una elecció macabra: o l'alienació o la mort. Com a conseqüència, fent valer un llenguatge depurat, mil·limètric, amb molta propietat lèxica i al servei del martell obsessiu de la reiteració ben estudiada (els olors, els instruments, les fesomies repulsives, la morbositat...) ens podem preguntar on està la vida, a risc de deduir que tots els personatges eren fantasmes; però contràriament, es fan visibles perquè la vida justament és el vel sedós que els cobria i dissimulava les vergonyes impúdiques, una tela embellidora que donava sentit a la miserable existència i que els feia trepar cap a l'Olimp i enfonsar-se a l'oceà. El catalitzador que ha permès sobrevolar les clavegueres i viure instants d'eufòria emotiva, de realització plena, és un tapís metafòric que es concreta en tres lletres: Art. Les tisores del sinistre Gualbert, els reòfors del metge i la xeringa de Roger Queralt, són armes de destrucció que estan al servei d'un poder molt superior a tots, el de l'Art. La pretensió ambiciosa del doctor Robert Isaac per atrevir-se, com a mortal, a emular l'èxtasi de Santa Teresa en la transformació heretge de Caterina Morell, la Valquíria, és la cara oculta de la puresa en el camí envers l'art. Quan Robert Isaac teoritza sobre el seu propòsit per arribar a la perfecció en l'art, escoltem de lluny la veu de l'artista i albirem el rostre de la novel·lista que l'inspira:

“Cal ser audaç i atrevir-se a fondre la bellesa i la lletjor de la mateixa manera que ho fa la naturalesa! (...) L'art permet transformar el que resulta desagradable o repulsiu a la vista en quelcom captivador, que no deixi indiferent ningú”.